

Посилання на статтю

Ляшенко О.М. Специфічні властивості фінансової безпеки підприємства / О.М. Ляшенко // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2012. – № 4(44). – С. 27-32. - Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/44/12lomfbp.pdf>

УДК 65.050.9

О.М. Ляшенко

СПЕЦИФІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто сутність фінансової безпеки підприємства. Сформульовано загальні властивості фінансової безпеки підприємства та встановлено її специфічні властивості: детермінованість, нормативно-правову урегульованість, уразливість та часткову керованість. Показано вплив економії ресурсів на керованість економічної безпеки підприємства в контексті дослідження специфічних властивостей фінансової безпеки підприємства. Рис. 1, дж. 11.

Ключові слова: фінансова безпека, підприємство, властивість, економія ресурсів, керованість.

А.Н. Ляшенко

СПЕЦИФИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Рассмотрена сущность финансовой безопасности предприятия. Сформулированы общие свойства финансовой безопасности предприятия и установлены ее специфические свойства: детерминированность, нормативно-правовую урегулированность, уязвимость и частичную управляемость. Показано влияние экономии ресурсов на управляемость экономической безопасности предприятия в контексте исследования специфических свойств финансовой безопасности предприятия. Рис. 1, ист. 11.

A.N. Lyashenko

THE SPECIFIC PROPERTIES OF FINANCIAL SECURITY OF ENTERPRISE

The essence of financial security company is reviewed. General properties of company's financial security are stated. The specific properties of the financial security of the enterprise are studied: determinacy, the legal settlement, the vulnerability and partial management. Influence of saving resources for handling economic security is shown in the context of the study of specific properties of the financial security of the company.

Постановка проблеми. Важливе місце у безпекознавстві належить дослідженням фінансової безпеки, яка пронизує всі рівні – від глобального до рівня особи. Про затребуваність пізнання цієї безпеки свідчать офіційні документи, науково-методичні рекомендації, ґрунтовні теоретичні здобутки, деякі з них пов'язані з активним розвитком наукових шкіл і появою нових розділів безпекознавства. Попри це теоретичний доробок безпекознавства не дає чіткої

та однозначної відповіді на запитання про фінансову безпеку. Існування принципово різних, непов'язаних між собою підходів до розуміння фінансової безпеки підприємства, інколи суперечливих методик визначення її рівня, на жаль, гальмує процес формування відповідних теоретичних засад. Досліджувані в межах сформованих підходів питання щодо протистояння загрозам, формування її ресурсного забезпечення та узгодження інтересів стейкхолдерів мають багато невідповідностей, унаслідок чого верифікація деяких теоретичних положень є вкрай ускладненою, інколи – унеможливленою, а деколи навіть недоречною. Отже, теоретичний доробок безпекознавства потребує доповнення у цілому та з питань фінансової безпеки підприємства зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій [1-8, 10,11] показав, що питання фінансової безпеки постійно перебувають у центрі уваги науковців. Але в більшості випадків вони досліджують лише загальні властивості фінансової безпеки. Найбільш системно сутність фінансової безпеки на макрорівні досліджено в [1, 5, 11].

Укрупнене групування підходів до розуміння фінансової безпеки підприємства дає змогу констатувати, що така безпека розглядається як-от:

захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин;

забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки держави фінансовими ресурсами (як результат використання ресурсів – *прим. авт.*);

здатність фінансової системи забезпечити ефективне функціонування економічної системи та стале економічне зростання;

граничний стан фінансової стійкості, що характеризується здатністю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, та в якому має перебувати підприємство для реалізації своєї стратегії;

функціональна складова системи економічної безпеки підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки;

здатність суб'єкта протистояти загрозам внаслідок формування відповідного фінансового забезпечення.

Водночас головною метою фінансової безпеки прийнято вважати гарантування стабільного та ефективного функціонування підприємства як у теперішньому часі, так і в майбутньому.

Таким чином, через розуміння сутності фінансової безпеки підприємства як захищеності фінансових інтересів, фінансового стану, здатності протистояти загрозам, результату використання ресурсів, функціональної складової можна визнати її загальні властивості: комплексність, ієрархічність, системоорієнтованість, усталеність, гнучкість, адаптивність, емерджентність, які вивчені дослідниками досить глибоко, тоді як специфічні властивості наразі є майже *tabula rasa*.

Не вирішена раніше частина загальної проблеми. Традиційна фінансово-орієнтована концепція безпекознавства, заснована на показниках фінансової звітності, останнім часом посилено критикується, що зумовлено цілою низкою причин. Можна виділити такі головні негативні сторони моделей даної концепції: відсутність нефінансових показників; наявність слабкого взаємозв'язку зі стратегічним плануванням; сильну орієнтацію на попередні (ретроспективні) результати; короткостроковість; спрямованість тільки на частину представників зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства (власників і керівництво). На підставі цього з кінця 1980-х рр. минулого століття відбувається переосмислення і трансформація фінансово-орієнтованої концепції безпекознавства у багатобічно-орієнтовану. У такому контексті на особливу увагу

заслугує вивчення специфічних властивостей фінансової безпеки підприємства, які мають виходити за межі традиційного її тлумачення.

Метою статті є виявлення специфічних властивостей фінансової безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перед усе, слід визначитись термінологічно. Автор дотримується позиції, що фінансова безпека є функціональною складовою економічної безпеки підприємства, не тотожною з нею за сутністю, а, скоріше комплементарною, проте не домінуючою. У свою чергу економічну безпеку підприємства автор тлумачить як результат керованих процесів досягнення тріади цілей управління економічною безпекою підприємства, що забезпечує набуття певної міри його економічної свободи в межах наявних об'єктивних і суб'єктивних обмежень, властивих системі економічної безпеки. Відтак, фінансовою безпекою підприємства є результат керованих процесів досягнення фінансових цілей управління економічною безпекою підприємства, що забезпечує набуття певної міри його фінансової свободи в межах наявних об'єктивних і суб'єктивних обмежень. Отже, специфічними властивостями фінансової безпеки підприємства автор визнає детермінованість, нормативно-правову урегульованість, уразливість та часткову керованість.

Детермінованість (*determinancy*) фінансової безпеки підприємства є такою властивістю, яка передбачає, що при її кількісному вимірюванні усі показники повинні бути чіткими й однозначними, а значення величин, які отримуються в конкретний момент часу, повинні визначатися значеннями величин, отриманими в попередні моменти часу.

Нормативно-правова урегульованість фінансової безпеки стосується дотримання менеджментом підприємства положень чинного законодавства щодо будь-яких видів його діяльності, які стосуються його фінансових інтересів та інтересів його стейкхолдерів.

Уразливість (*vulnerability*) фінансової безпеки є проявом її незахищеності та чутливості до будь-якого негативного впливу зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів підприємства.

Часткову керованість, як специфічну властивість, фінансова безпека підприємства "успадкувала" від економічної безпеки. Дослідивши генезу економічної безпеки підприємства та спираючись на запропоноване тлумачення економічної безпеки, квінтесенцією якого є досягнення підприємством економічної свободи, автором доведено, що специфіка процесу набуття такої свободи обмежена діапазоном "керований-некерований" і тому система економічної безпеки підприємства перебуває в мінливому стані меж цієї дихотомії. Діапазон керованості системи економічної безпеки підприємства може бути суттєво обмеженим через численні загрози, які здебільшого є наслідком суперечностей суб'єктно-об'єктних відносин, що супроводжують узгодження інтересів зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів підприємства. Тому під керованістю системи економічної безпеки підприємства запропоновано розуміти діапазон наслідків управлінського впливу на взаємопов'язані процеси, що одночасно відбуваються в системі економічної безпеки підприємства, узагальнювальним результатом перебігу яких є створення достатніх умов для досягнення економічної свободи підприємства. Такими взаємопов'язаними процесами є узгодження інтересів зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів підприємства, протистояння загрозам економічній безпеці підприємства та формування необхідного для цього ресурсного забезпечення. Часткову керованість як специфічну властивість фінансової безпеки підприємства надалі розглянуто саме з позиції ресурсного забезпечення.

Досліджуючи ресурсне забезпечення та розглядаючи його як комплементарну ціль управління економічною безпекою підприємства, неможна обминути питання економії ресурсів та її впливу на керованість економічної безпеки. Логіку наслідків впливу економії ресурсів на керованість економічної безпеки підприємства показано на рис. 1.

Як правило, раціональна економія ресурсів здебільшого позитивно впливає на діяльність підприємства, проте якщо мова йде про керованість його економічною безпекою та, навіть, про стан його економічної безпеки в цілому, вплив економії ресурсів може спричинити уповільнення або призупинення процесів, перебіг яких безпосередньо пов'язаний із тріадою цілей управління економічною безпекою підприємства. Треба пояснити, що тут мається на увазі така економія ресурсів, що є найбільш доцільною чи найоптимальнішою за конкретних умов, що склалися на підприємстві.

Управління економічною безпекою підприємств має на меті освоєння та інтеграцію різних видів ресурсів, використання яких потребує певних витрат. З іншого боку, зрозуміло, що витрати підприємства та управління ними безпосереднім чином впливають на економічну безпеку підприємства, оскільки обмежують його прибуток, впливають на рентабельність та певним чином – на ліквідність підприємства.

При розгляді питань управління економічною безпекою підприємства автор вважає, що підприємство має робити тільки ті витрати, які або дозволяють одержати дохід, або зменшити можливі витрати в майбутньому. Наприклад, витрати на дослідження ринку, витрати на рекламу, витрати на закупівлю нового обладнання і т.д. традиційно вважаються продуктивними, тобто здатними принести прибуток; а витрати на сплату штрафів, ліквідацію аварій і катастроф – непродуктивними, котрих варто уникати.

Рис. 1. Вплив економії ресурсів на керованість економічної безпеки підприємства [9]

У загальній системі управління підприємством підсистема забезпечення економічної безпеки тісно пов'язана з підсистемою управління витратами. Можна навести численні докази цьому твердженню. З одного боку, для підтримки рівня безпеки підприємство вимушено нести певні витрати, які часто є трансакційними за своєю суттю. З іншого боку, від стану витрат підприємства значною мірою залежить рівень його економічної безпеки, оскільки саме витрати обмежують прибуток підприємства, тобто джерело його подальшого розвитку. Процес управління економічною безпекою підприємств супроводжується виникненням відповідних витрат.

Першою й основною сферою виникнення витрат на забезпечення економічної безпеки підприємств є, перш за все, інформаційне забезпечення, тобто витрати на пошук інформації про загрози зовнішнього та внутрішнього характеру. Традиційно такі витрати відносять до категорії трансакційних. Планування заходів щодо забезпечення економічної безпеки, реалізація превентивних, пріоритетних та оперативних заходів потребують певних і в цілому

передбачуваних витрат. На відміну від цих витрат необхідні витрати на усунення наслідків реалізації загроз економічній безпеці та виправлення помилок при плануванні заходів щодо її забезпечення є практично непрогнозованими. Адже існує така закономірність: виправлення помилок, допущених на етапі планування заходів, потребує на етапах їхньої реалізації залучення додаткових коштів, які істотно перевищують витрати, що пов'язані із розробкою програм. Тому першочерговими завданнями в управлінні витратами з позицій економічної безпеки є розрахунок величини коштів, що є необхідними для забезпечення економічної безпеки підприємств при мінімально необхідних витратах, та величини коштів, що необхідні для забезпечення такої безпеки при існуючих фінансових можливостях. При цьому для вирішення найважливішого завдання – фінансування заходів, необхідних для здійснення пріоритетних заходів із забезпечення економічної безпеки, мають визначитися потенційні джерела фінансування з можливими сценаріями окупності витрат. Крім того, слід зазначити, що на кожній стадії життєвого циклу підприємства реалізація будь-яких заходів із забезпечення економічної безпеки підприємств може супроводжуватися витратами різної величини.

Після реалізації пріоритетних заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства слід реалізувати оперативні заходи поточного характеру, але варто зазначити, що реалізація таких заходів має бути економічно обґрунтованою, тобто економічна вигода має бути більшою за понесені витрати. Нарешті останньою сферою виникнення витрат є усунення загроз економічній безпеці та виправлення помилок при плануванні заходів щодо її забезпечення.

Зв'язок витрат із економічною безпекою підприємства не викликає сумнівів, але більший інтерес представляє зв'язок зворотній – між витратами та поточним станом економічної безпеки. Такий зв'язок пропонується розглядати у розрізі впливу окремих загроз на стан економічної безпеки підприємства та подальшого кількісного оцінювання таких загроз із використанням інформації щодо витрат підприємства.

Дослідження ролі витрат в управлінні економічною безпекою підприємства може мати достатньо розгалужену мережу напрямів, до числа яких належать визначення величини затрат на реалізацію превентивних, пріоритетних та оперативних заходів управління економічною безпекою підприємства на різних стадіях його життєвого циклу, формування єдиного узагальнюючого показника економічної безпеки підприємства з використанням показників витрат тощо.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, на управління економічною безпекою підприємства та міру її керованості впливають не лише кількісні і якісні ознаки ресурсного забезпечення, але й співвідношення значущості і доступності його складових. Такий вплив може бути високим, середнім або низьким, що, в свою чергу, залежить від багатьох чинників, серед яких чільне місце посідають ступінь узгодженості інтересів та суттєвість загроз економічній безпеці підприємства. Саме цей факт є причинно-наслідковою формулою компліментарності ресурсного забезпечення як однієї з цілей управління економічною безпекою підприємства. Слід зазначити, що способи досягнення такої цілі можуть бути різними. Одним зі способів може бути створення відповідної моделі, яка, окрім рівня узгодженості інтересів, кількісно-якісних ознак й співвідношення значущості і доступності складових ресурсного забезпечення та суттєвості загроз, враховувала б роль людського чинника в управлінні економічною безпекою підприємства. Останнє, зокрема, стосується "перезавантаження" мислення осіб, які мають приймати рішення щодо управління економічною безпекою підприємства, з режиму "реагування" в режим

"випередження", що неможливо без формування відповідної культури такого управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барановський О.І. Фінансова безпека: [монографія] / Олександр Іванович Барановський. – Інститут економічного прогнозування. – К.: Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
3. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К.С. Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65-67.
4. Гринюк Н.А. Управління фінансовою безпекою підприємства у процесі його реструктуризації / Н.А. Гринюк // Проблеми науки. – 2008. – № 9. – С. 19-23.
5. Ермошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / Микола Миколайович Ермошенко. – Київський національний торговельно-економічний ун-т. – К.: Видавничий центр КНТЕУ, 2001. – 310 с.
6. Кириченко О.А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи / О.А. Кириченко // Финансовые рынки и ценные бумаги, 2009. – №16. – 2009. – С. 22-28.
7. Кракос Ю.Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 1(1). – С. 86-97.
8. Кузенко Т.Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии / Т.Б. Кузенко, В.В. Прохорова, Н.В. Саблина // Бизнес Информ. – 2007. – № 12 (1). – С. 27-29.
9. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: [монографія] / О.М. Ляшенко. – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2011. – 400 с.
10. Папехин Р.С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий / Роман Сергеевич Папехин. – Волгоград: Волгоградское научное изд-во, 2007. – 16 с.
11. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: [монографія] / За ред. А.О. Єліфанова. – Суми: УАБС НБУ, 2009. – 295 с.

Рецензент статті
Д.е.н., професор Заблодська І.В.

Стаття надійшла до редакції
23.10.2012 р.